

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας
ΠΜΣ «Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της»

**Θεματική: Η ποινή της φυλάκισης και οι εναλλακτικές ποινικές κυρώσεις
κάτω από το πρίσμα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.
Η ιδιαιτερότητα των ανηλίκων**

Επιστημ. Ευθ.: Καθηγήτρια Χρ. Ζαραφωνίτου, Διευθύντρια ΠΜΣ Εγκληματολογίας
Παρουσίαση: Νίκος Βοϊδάκος, Αντωνία Καστρινάκη, Δώρα Μανιάτου, Ελένη Νικολάου,
Θένια Παλούκη, Αλεξάνδρα Χριστοδουλοπούλου,
Φοιτητές ΠΜΣ Εγκληματολογίας
Συντονισμός: Ιωάννα Γουσέτη, Κοινωνιολόγος, ΜΔΕ Εγκληματολογίας, υπ.Δρ.

Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού της φυλακής

- Η φυλάκιση, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, εφαρμόζεται ως ποινή μόλις από τα μέσα του 18^{ου} αι.
- Κυρίαρχες ποινικές κυρώσεις έως και τα μέσα του 18 ου αι.: Θανατικές ποινές, σωματικές ποινές, εκδίωξη παραβατών από την κοινότητα, αποστολή σε παροικίες > **Κεντρικός στόχος** : η ανταπόδοση του κακού που προξένησε ο δράστης με το έγκλημά του.

(Χάιδου, 2002).

Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού της φυλακής (συνέχεια)

- Από τα μέσα του 18^{ου} : Αντιδράσεις απέναντι στον απάνθρωπο χαρακτήρα του ποινικού συστήματος και των σωματικών ποινών

Θεώρηση εγκλήματος – ποινής :

- i. το έγκλημα ως βλάβη στην κοινωνία
- ii. η ποινή ανάλογη με τη βλάβη, ταχεία και δημόσια
- iii. η πρόληψη του εγκλήματος πιο σημαντική από την καταστολή του
- iv. η φυλάκιση ως πιο ορθολογικό και ανθρώπινο μέσο αντιμετώπισης του εγκλήματος και του δράστη

(Λαμπροπούλου, 1994)

Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού της φυλακής (συνέχεια)

➤ Τύποι σωφρονιστικών καταστημάτων κλειστής μεταχείρισης:

- Απομονωτικό σύστημα > πλήρης απομόνωση κρατουμένων
- Μικτό σύστημα > απομόνωση τη νύκτα, εργασία την ημέρα
- Προοδευτικό σύστημα > υποδιαίρεση εκτέλεσης ποινής σε τρία στάδια : 1^ο (εννέα μήνες) > απομονωτικό σύστημα / 2^ο (απροσδιορίστου χρόνου) > μικτό σύστημα / 3^ο > απόλυση υπό όρους.

(Αλεξιάδης, 1997)

➤ Βασικοί σκοποί φυλάκισης ή στερητικής της ελευθερίας ποινής:

- Αποτροπή σύννομων πολιτών από τη διάπραξη εγκλήματος **(γενική πρόληψη)**
- Αποτροπή υποτροπής **(ειδική πρόληψη)**
- Επανακοινωνικοποίηση – κοινωνική επανένταξη

(Αλεξιάδης, 1997)

Η ποινική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών και οι ιδιαιτερότητές της

- Οι ιδιαιτερότητες της ποινικής αντιμετώπισης των ανήλικων παραβατών εδράζονται στο γεγονός πως η προσωπικότητά τους είναι υπό διαμόρφωση, και κατά συνέπεια η παραβατικότητά τους συχνά εύπλαστη και παροδική.
- Στη βάση αυτή, το δίκαιο ανηλικών διαφοροποιείται από το κυρίως ποινικό δίκαιο, εφόσον:
 - αποβλέπει κυρίως στη διαπαιδαγώγηση και την αποτροπή τέλεσης εκ μέρους του ανηλικού νέων αδικημάτων και όχι στην τιμώρηση, και
 - τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών έχουν συχνά χαρακτήρα μη αμιγώς ποινικό

(Κουράκης, 2004).

Η ποινική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών και οι ιδιαιτερότητές της (συνέχεια)

- **Πρότυπα** – εφαρμοσθέντα κατά καιρούς και κατά τόπους – **ποινικής αντιμετώπιση των ανηλικών παραβατών:**
 - Τιμωρητικό Πρότυπο: ανταποδοτικός χαρακτήρας ποινής / απουσία οποιασδήποτε σκέψης γύρω από τα δικαιώματα του κρατουμένου
 - Προνοιακό Πρότυπο: στροφή στην προσωπικότητα και τις δυνατότητες βελτίωσης του ανηλίκου / χαρακτήρας διαπαιδαγώγησης / αόριστες χρονικά ποινές
 - Δικαιικό πρότυπο: επικεντρώνετε στην παράβαση με στόχο την επανένταξη του ανηλίκου / προτίμηση εξωδρυματικών μέτρων / σεβασμός των συνταγματικών δικαιωμάτων και εγγυήσεων του ανηλίκου ως κατηγορουμένου αλλά και ως κρατουμένου

(Κουράκης 2004)

Η ποινική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών και οι ιδιαιτερότητές της – Ελληνική νομοθεσία

- Οι κυρώσεις που προβλέπει η ελληνική νομοθεσία διαχωρίζονται, σύμφωνα και με το νέο νόμο του 2010, σε:

1. Αναμορφωτικά μέτρα (για ανήλικους παραβάτες που δεν έχουν συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας τους) : Επίπληξη / Ανάθεση επιμέλειας είτε στους γονείς είτε στους επιτρόπους / Ανάθεση επιμέλειας σε ανάδοχη οικογένεια / Ανάθεση επιμέλειας σε επιμελητή ανηλίκων ή προστατευτικές εταιρίες ή σε ιδρύματα ανηλίκων / Συνδιαλλαγή θύματος – δράστη / Παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο κ.ά.

2. Θεραπευτικά μέτρα (για ανήλικους παραβάτες που δεν έχουν συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας τους & χρήζουν ιδιαίτερης μεταχείρισης) : Ανάθεση επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή επιτρόπους ή στην ανάδοχη οικογένεια / Ανάθεση επιμέλειας σε προστατευτικές εταιρίες ή σε επιμελητές ανηλίκων / Παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος / Παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα.

(ν. 3860/2010, ΦΕΚ Α' – 111/12.07.2010)

Η ποινική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών και οι ιδιαιτερότητές της – Ελληνική νομοθεσία (συνέχεια)

3. Ποινικός σωφρονισμός :

- επιβάλλεται σε ανήλικους παραβάτες που έχουν συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας τους & μόνο εφόσον κρίνεται αναγκαίο,
- η επιβολή του πρέπει να συνοδεύεται από σαφή αιτιολόγηση του γιατί τα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα δεν κρίνονται στη συγκεκριμένη περίπτωση επαρκή.

(ν. 3860/2010, ΦΕΚ Α' – 111/12.07.2010)

Χαρακτηριστικά παραδείγματα διεθνών κειμένων για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων παραβατών (ενδεικτικά παραδείγματα)

- **Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ (1989):**
«... η σύλληψη και η κράτηση ανηλίκων πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να έχει την ελάχιστη δυνατή χρονική διάρκεια και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας τους» (άρ. 10),
- **Ελάχιστοι Κανόνες για την Απονομή της Δικαιοσύνης σε Ανήλικους του ΟΗΕ (1985) :** καθορισμός προϋποθέσεων και στόχων της ποινικής αντιμετώπισης των ανηλίκων > *«...η τοποθέτηση ανηλίκου σε ίδρυμα είναι πάντοτε μέτρο ύστατης καταφυγής και για τον ελάχιστο αναγκαίο χρόνο»,*
- **Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σύσταση (87) 20 & Σύσταση (2003) 20) :** προώθηση εκπαιδευτικού χαρακτήρα σωφρονιστικών μέτρων που επιβάλλονται σε ανήλικους & αναδιαμόρφωση των νομοθεσιών των κρατών-μελών προς αυτήν την κατεύθυνση / κεντρικοί στόχοι > πρόληψη παραβατικότητας ανηλίκων και υποτροπής, επανακοινωνικοποίηση και επανένταξη, κάλυψη αναγκών των θυμάτων.

Προβληματισμοί ως προς τον τρόπο εφαρμογής της φυλάκισης για την ποινική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών

- Η εγκληματολογική έρευνα έχει καταδείξει την ύπαρξη συσχετίσεων μεταξύ **φυλάκισης και υποτροπής**, οι οποίες είναι εντονότερες όταν η φυλάκιση εφαρμόζεται σε πολύ νέους δράστες και όταν είναι μακράς διάρκειας

(Ζαραφωνίτου, 2004)

- Διευρυμένη τάση **αυστηροποίησης** των «απαντήσεων» απέναντι στο έγκλημα τις τελευταίες δεκαετίες, στο πλαίσιο της οποίας αυξάνεται η συχνότητα επιβολής της φυλάκισης και εντείνεται η διάρκειά της

(Garland, 2001, Ζαραφωνίτου, 2008)

- Ένταση διαχρονικού προβλήματος **υπερπληθισμού** των φυλακών

Ανάπτυξη εναλλακτικών της στέρησης της ελευθερίας ποινών

Εναλλακτικές ποινικές κυρώσεις

- Κεντρικοί στόχοι > περιορισμός απομόνωσης των ατόμων από την κοινωνία για μεγάλα χρονικά διαστήματα & περαιτέρω διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του δράστη

(Χάιδου, 2002)

- **Βασικά είδη :**

- κοινωφελής εργασία > επιβάλλεται βασικά σε δράστες που έχουν διαπράξει εγκλήματα μικρής βαρύτητας και έχει ως βασικό στόχο την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που επισύρει ο εγκλεισμός σε κατάσταση κράτησης,
- υφ'όρον απόλυση > ο κρατούμενος αποφυλακίζεται με τον όρο ότι μέχρι να τελειώσει ολοκληρωτικά την προβλεπόμενη ποινή θα δείξει καλή διαγωγή και θα του επιβληθεί συγκεκριμένος τρόπος ζωής κατά το διάστημα της δοκιμασίας.

Εναλλακτικές ποινικές κυρώσεις (συνέχεια)

➤ Βασικά είδη :

- ημιελευθερία > α) εγκλεισμός ή εργασιακή απασχόληση σε σωφρονιστικό κατάστημα κατά το Σαββατοκύριακο ως τμηματική έκτιση της ποινής & β) έκτιση ποινής με ημιελευθερία κινήσεων στη φυλακή, π.χ. έξοδος για εργασία ή συμμετοχή σε εκπαιδευτική διαδικασία κατά την διάρκεια της ημέρας,
- ηλεκτρονική επιτήρηση > α) ενεργητική επιτήρηση (active system) & β) παθητική επιτήρηση (passive system),
- κατ'οίκον περιορισμός > α) παραμονή στο σπίτι για συγκεκριμένες ώρες και κυρίως τη νύχτα, β) έξοδος από το σπίτι μόνο για μερικές ώρες, & γ) απόλυτος εγκλεισμός

(Ζαραφωνίτου, 1987, Χάιδου, 2002, Νικολόπουλος, 2005)

Συμπερασματικά ...

- Σήμερα σε σημαντικό αριθμό χωρών ανά τον κόσμο, η ποινική αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών συνιστά **συνδυασμό** των παραπάνω **εναλλακτικών κυρώσεων** και του **ποινικού σωφρονισμού**, ανάλογα με το είδος του αδικήματος, το ποινικό μητρώο του ανήλικου, την ηλικία του κ.λπ.
- Όπως και στην περίπτωση της φυλάκισης, έτσι και για τις εναλλακτικές κυρώσεις δημιουργούνται **προβληματισμοί** ως προς τον τρόπο εφαρμογής τους, π.χ. καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων & διαμόρφωση κοινωνικών διακρίσεων στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής επιτήρησης.
- Έτσι, η αξιολόγηση οποιασδήποτε ποινικής κύρωσης θα πρέπει να εδράζεται **πρωτίστως** στο **βαθμό διασφάλισης της προστασίας των δικαιωμάτων τόσο του ανήλικου παραβάτη όσο και του ανθρώπου ευρύτερα**, και έπειτα στην αποτελεσματικότητά της ως προς τους επιμέρους σκοπούς της.

NEXT TIME YOUR LAMB FOLLOWS YOU TO SCHOOL, MARY, YOU'RE GOING TO JUVIE.

BOY! THIS IS A TOUGH SCHOOL!

search ID: jco0213

© Original Artist
Reproduction rights obtainable from
www.CartoonStock.com

© Original Artist
Reproduction rights obtainable from
www.CartoonStock.com

search ID: iban355

“Don’t talk to me about prison over-crowding...
I’m the governor!”